

Гендерні відмінності використання комунікативів (на матеріалі сучасної англійської драматургії) // Наука і сучасність: Зб. наук. праць національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. – К.: Логос. – 1999. – Вип. 2. – Ч. 3. – С. 138-143.

*Н.Д. Борисенко, Житомирський
державний педагогічний університет
імені І. Франка*

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВІВ

(на матеріалі сучасної англійської драматургії)

У сучасній англійській мові фіксуються певні відмінності мовлення чоловіків і жінок щодо функціонування окремих лексичних одиниць. Можливість існування таких відмінностей зумовлена асиметричним дуалізмом мовного знака, який дозволяє виразити одне й те саме розумове значення різними формальними засобами (Карцевський, 1965: 117-122). Крім того, наявність суттєвих психологічних та соціальних відмінностей між чоловіками і жінками впливає на вибір ними лексичних одиниць у процесі спілкування. Серед психологічних відмінностей між чоловіками та жінками найважливішими для вивчення проблем спілкування є відмінності в емоційній та комунікативній сферах.

Транскультурну валідність має той факт, що чоловічий стиль життя є більш предметним та інструментальним, проте жіночий — емоційно-експресивним (Кон, 1978:12). Чоловіче спілкування відрізняється емоційною стриманістю. Жінки ж повніше виражають свої почуття та емоції за допомогою вербальних засобів спілкування. У них частіше з'являється потреба ділитися переживаннями, а також раніше формується здібність до співпереживання (емпатія). Крім того, чоловіки повніше виражають негативні емоції і більше стримані у висловлюванні позитивних емоцій. Жінки ж, навпаки, більше стримані у вияві негативних емоцій, але мають схильність до надмірного вираження позитивних емоцій.

З відмінностями в емоційній сфері людини тісно пов'язане використання нею комунікативів у процесі спілкування. Кому-нікатииви є чистими знаками емоцій та являють собою особливий прошарок лексики, оскільки мають всі типові риси емоційної лексики. Ці лексичні одиниці мають синтаксичну факультативність, тобто можливість опущення без порушення цільності висловлювання; відсутність синтаксичних зв'язків з іншими частинами речення; семантичну іррадіацію, яка полягає в тому, що присутність хоча б одного емоційного слова надає емоційність цілому висловлюванню (Арнольд, 1981:106).

Під комунікативами традиційно розуміють мовні одиниці із значенням реакції на слова співбесідника або ситуацію спілкування (Левицький, 1998 : 311):

DIANA. It must be thirty years since I danced on that table — thirty years, good heavens. I'm forty two (Browne, 1976: 29).

Дані мовні одиниці мають морфологічну незмінюваність, неділимість,

підвищену емоційність та емпатичну інтонацію. Комунікативи відіграють особливо важливу роль для встановлення та підтримки мовленнєвого контакту. Досліджувані лексичні одиниці виражають безпосередньо ті або інші емоції, не називаючи їх і не вказуючи на їх позитивний чи негативний характер. Отже, певний комунікатив може передавати цілий спектр почуттів залежно від ситуації: відчай, подив, розчарування та жаль. Наприклад,

— розчарування та презирство:

JOAN (with a short laugh). My God, you haven't even got the guts to do your own dirty work (Manktelow, 1979: 36);

— переляк:

EVA. Oh God (She sinks down into the chair by the window), I knew they were missing (Manktelow, 1979: 37);

— подив:

ALISTAIR. God, you didn't marry me because you thought I was a hero as well as a leader, didn't you? (Auckbourn, 1983: 26).

Тендерний аналіз комунікативів, які мають різну частотність вживання у мовленні чоловіків та жінок, було проведено на матеріалі англійських драматичних творів, де зображено життя представників середнього класу і написаних на протязі останніх трьох декад.

Так, комунікативи «Oh, dear», «Good heavens», «my goodness» є характерними для жіночої мовленнєвої поведінки. Вони зустрічаються у репліках жінок, незалежно від віку жінки та статі адресата висловлювання:

PAULA. Oh, dear. I am sorry. I-I didn't know (Benfield, 1981: 9).

MONICA. Good heavens, heavens, he cooked it himself! (Murphy, 1990: 42).

CHRISTINE. Oh, my goodness! I don't see what the Bible's got to do with anything (Dryden, 1982: 10).

Дані комунікативи містять евфемізми, тобто слова та словосполучення, що виникають унаслідок відмови від певних назв, які вважаються непристойними (Арнольд, 1973:135). У даному випадку йдеться про евфемізми, що виникли для запобігання табу. Під табу розуміємо заборону вживати існуючі слова, яким надають лихого або забобонного змісту (Мостовий, 1993:187). Табу на вживання слова «God», яке було введене християнською церквою, в свою чергу, призвело до його заміни виразами «good heavens», «dear» та фонетично подібним «goodness».

Останнього часу табу на поняття релігійної сфери слабшає, що легко помітити на прикладі чоловічої мовленнєвої поведінки. Дані вирази лише інколи зустрічаються в їх мовленні:

FRANK. Oh, dear. No, no — I don't want to harm you (Benfield, 1981: 13.)

CHARLES. Good heavens — what's the matter with Sophie (Browne, 1976: 46).

Як свідчить проведений нами аналіз текстів 15 п'ес сучасних англійських авторів, комунікатив «tu goodness» у 100% випадків, комунікатив «Oh, dear» у 76% випадків та комунікатив «Good heavens» у 67% випадків вживаються жінками. Чоловіки не вживають комунікатив «my goodness» взагалі, проте їм належить 24% вживання комунікативу «Oh, dear» та 33% вживання

комунікату «Good heavens».

Комунікатуви «for goodness' sake», «for heaven's sake», які містять евфемізми і передають негативні емоції, є більш характерними для мовленнєвої поведінки жінок:

JULIA. For goodness' sake — I'll take her. She needs a firm hand (Hastings, 1977:14).

У 75% випадків одиницю «for goodness' sake» вживають жінки і у 25% випадків — чоловіки. «For heaven's sake» у 57% випадків вживається жінками і у 43% випадків чоловіками. Вживання комунікатуви «for God's sake», який містить табуйоване «God», є характерним для чоловічої мовленнєвої поведінки:

GEORGE. For God's sake. Jane, come away (Clark, 1981:16).

У відсотковому відношенні чоловіки вживають даний вираз частіше, ніж жінки (67% — чоловіки, 33% -- жінки), що свідчить про зневажливе ставлення чоловіків до табу на слова пов'язані з релігійною сферою.

Комунікатуви, до складу яких входять табуйоване «god» та евфемістичне «lord» зустрічаються як у мовленні жінок, так і в мовленні чоловіків:

PAULA. He talked a lot last night.

JAMES. Did he? Good Lord. What about? (Benfield, 1981: 23).

MEREDITH. Good God! You might as well broadcast it on telly as in the post office (Wood, 1977: 18)

ELSIE. My God, you're not going back all those years to blame me for that! (Vooght, 1980: 14).

GLENDA. Good Lord! We may not have been hoaxed after all (Chown, 1984: 6).

Проте, дані комунікатуви є більш характерними для чоловічої мовленнєвої поведінки. 67% усіх випадків вживання даних комунікативів належить чоловікам і 33% — жінкам.

Комунікатуви «thank God», «thank goodness» вживаються для демонстрації таких почуттів, як, наприклад, полегшення:

CHRISTINE. Thank goodness he's out of that common factory (Dryden, 19: 30).

GRAHAM. Only once, thank God, but I hear about him at odd times (Rayburn, 1977: 5).

Жінки надають перевагу евфемістичному виразу «thank goodness» (100% випадків), а чоловіки табуйованому виразу «thank God» (85% випадків).

Проте для вираження сильних негативних емоцій використовуються комунікатуви, до складу яких входить груба експресивна лексика: «Damn!», «Hell!», «Shit!». Такі вирази включають експлетиви та лайку образливого характеру, вживання яких вважається непристойним. Однак на протязі останніх десятиріч погляди на використання вульгаризмів в англійській мові суттєво змінились. В драматичних творах використовуються вульгаризми, які раніше табуувались. Процес проникнення вульгаризмів у різноманітні сфери спілкування добре помітний у мовленнєвій поведінці чоловіків. Вживання чоловіками комунікативів, які містять вульгаризми, не залежить від статі адресата. Ці лексичні одиниці є характерними під час звертання до жінок, з

якими адресанти мають неофіційні стосунки:

MARTIN (подрузі). *Oh hell, darling — let's get married!* (Cowper, 1982: 23).

GEORGE (жінці). *Damn! I'd completely forgotten* (Clark, 1981: 4).

Подібні комунікативи зустрічаються також і під час звертання до сторонніх жінок або у їх присутності:

MICHAEL (знайомій). *Bloody hell!* (Murphy, 1990: 30), що свідчить про поширеність комунікативів, до складу яких входить груба експресивна лексика, у мовленнєвій поведінці чоловіків.

Дані одиниці не є типовими для жіночої мовленнєвої поведінки, хоча зустрічаються у мовленні жінок для вираження сильних емоцій (люті, образи) у присутності близьких людей:

ELIZABETH (чоловікові). *I have to allow for the shock... but... but... damn it all. Edmund, it is me that's dying* (Clark, 1986: 42).

Відсотковий аналіз вживання комунікативів, які містять вульгаризми, свідчить, що вони є більш характерними для чоловічої мовленнєвої поведінки в п'єсах сучасних англійських авторів. Так, комунікатив «Damn!» використовується чоловіками у 72% випадків, жінками — у 28% випадків. Вживання одиниці «Hell!» розподіляється таким чином: 85% вживань належить чоловікам і 15% — жінкам.

Вживання комунікативів, до складу яких входить груба експресивна лексика, корелюється з віком жінок: молоді жінки вживають більше подібних одиниць, ніж жінки похилого віку. До того ж, якщо жінки похилого та середнього віку не вживають такі комунікативи у присутності сторонніх чоловіків, то молоді жінки та дівчата підлітки вживають їх незалежно від особистості адресанта:

YVONNE. (20 років, батькам) *Oh. shit!* (Davies, 1982: 7).

Подібне явище свідчить про бажання молодих жінок асимілювати найбільш привабливі для них риси чоловічої мовленнєвої поведінки. Вживання комунікативів, що містять вульгаризми, є до вподоби молодим жінкам, оскільки демонструє певну сміливість фактом ігнорування усталеними нормами поведінки та допомагає отримати рівний статус з чоловіками у їхній компанії.

Гендерний аналіз обробленого матеріалу свідчить про те, що використання комунікативів є характерною рисою як жіночої, так і чоловічої мовленнєвої поведінки. Однак відмінності полягають у стилістичному забарвленні комунікативів, яким надають перевагу чоловіки або жінки. Так, жінки проявляють тенденцію до використання комунікативів, які містять евфемізми, у той час як чоловіки мають тенденцію до використання комунікативів, які містять вульгаризми та табуйовані слова

Література

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. — М. Высшая школа, 1973.
2. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка. — Л.: Просвещение, 1981.
3. Карцевский С.О. Об асимметрическом дуализме языкового знака // Звегинцев В. А. История языкознания в очерках извлечениях. — Т. 2. — М.:

Просвещение, 1965.- С. 117-122

4. Кон И.С. Введение в сексологию. М.: Наука, 1978.

5. Левицкий А.З. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка. Киев: «АСА», 1998.

6. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови. — Харків: Основа, 1993.

Список ілюстративного матеріалу

Ayckbourn A. Way Upstream. — London: Samuel French, 1983.

Benfield D. In For The Kill. — London: Samuel French, 1981.

Browne F. The Family Dance. — London: Samuel French, 1976.

Chown P. The Long Noon. — London: Samuel French, 1984.

Clark B The Petition. — Oxford: Amber Lane Press, 1986.

Clark G. Anyone For Tennis. — London: Samuel French, 1981.

Cowper T. Caught In The Act. — London: Samuel French, 1982.

Davies A. Going Bust. — London: Samuel French, 1982.

Dryden H. Harvest. — London: Samuel French, 1982.

Hastings C. The Restless Evil. — London: Samuel French, 1977.

Manktelow B. Death Walked In. — London: Samuel French, 1979.

Murphy T. Too Late For Logic. — London: Methuen Drama, 1990.

Rayburn J. Out On A Limb. — London: Samuel French, 1977.

Vought C. Barbecue. — London: Samuel French, 1980.

Wood M. Parochial Problems. — London: Samuel French, 1977.

Аннотация

Данная статья рассматривает гендерные особенности функционирования коммуникативов в современном английском языке. Анализ английских драматических произведений показывает, что существуют определённые различия в употреблении коммуникативов мужчинами и женщинами. Так, женщины проявляют склонность к употреблению единиц, которые содержат эвфемизмы. Мужчины отдают предпочтение коммуникативам, содержащим вульгаризмы.